

30 LAT PAA, CZYLI HISTORIA DOZORU JĄDROWEGO W POLSCE

Stanisław Latek

27 lutego 1982 r. utworzona została Państwowa Agencja Atomistyki. (Dz.U. 1982 nr 7 poz. 64 Ustawa z dnia 27 lutego 1982 r. o utworzeniu Państwowej Agencji Atomistyki).

Była to decyzja powiązana z uchwałą Rady Ministrów z dnia 18 stycznia tego samego roku co o budowie pierwszej elektrowni jądrowej w Polsce. Czy historia PAA jest równoznaczna z historią polskiego dozoru jądrowego? Na tak postawione pytanie nie łatwo odpowiedzieć. Trzeba bowiem wiedzieć, że nadzór państwa polskiego nad działalnościami związanymi ze źródłami promieniowania jonizującego trwa dłużej niż 30 lat. Już w drugiej połowie lat 50. ubiegłego wieku wydano szereg przepisów i wytycznych dotyczących ochrony radiologicznej podczas wytwarzania, wykorzystywania i transportu izotopowych źródeł promieniotwórczych, postępowania z odpadami promieniotwórczymi i obsługiwaniami urządzeń zawierających źródła promieniotwórcze lub wytwarzających promieniowanie jonizujące. Funkcjonowały także urzędy zajmujące się problematyką atomową: Pełnomocnik Rządu ds. Wykorzystania Energii Jądrowej (powołanie 1955), Urząd Energii Atomowej (powołanie 1968), Ministerstwo Energetyki i Energii Atomowej (powołanie 1974).

Warto również zauważyć, że początkowo zagadnienia bezpieczeństwa jądrowego - tak jak je współcześnie rozumiemy - nie były analizowane ani - tym bardziej - w pełni objęte stosownymi regulacjami, które ograniczały się do reaktorów badawczych. Do roku 1986 nadzór nad zastosowaniami energii jądrowej w Polsce sprawowało Centralne Laboratorium Ochrony Radiologicznej (CLOR) oraz Ministerstwo Zdrowia.

Historia współczesnego dozoru jądrowego w Polsce sięga początku lat 80 dwudziestego wieku. Po podjęciu przez rząd w roku 1982 wspomnianej decyzji o budowie w Polsce pierwszej elektrowni jądrowej, Prezes Państwowej Agencji Atomistyki ustanowił swojego pełnomocnika do spraw bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej. Jego głównym zadaniem było przygotowanie zasad i przepisów dotyczących procesu wydawania zezwoleń na budowę i funkcjonowanie elektrowni jądrowych.

W kolejnych latach podjęto prace nad opracowaniem ustawy - Prawo atomowe, a w CLOR ustanowiono grupę specjalistów, której zadaniem było zajmowanie się problematyką dozorową. W projektach Prawa atomowego uwzględniono zalecenia zawarte w dokumencie Nuclear Safety Standards opracowanym przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej (MAEA).

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1986 r. - Prawo atomowe zawierała jednoznaczny wymóg ustanowienia dozoru jądrowego, odpowiedzialnego za przygotowanie i całościowe uregulowanie wszystkich aspektów zarówno jądrowego programu energetycznego, jak i zastosowań źródeł promieniowania jonizującego.

Wśród zadań i kompetencji dozoru jądrowego w ówczesnym Prawie atomowym wymieniono:

- wydawanie zezwoleń i innych decyzji regulacyjnych na lokalizację, budowę, rozruch, eksploatację i likwidację obiektów jądrowych poprzedzone odpowiednimi analizami i ocenami wszystkich czynników mających wpływ na bezpieczeństwo;
- przeprowadzanie przeglądu i oceny dokumentacji dostarczonej przez wnioskodawcę/inwestora dotyczącej bezpieczeństwa obiektów jądrowych;
- przeprowadzanie inspekcji dozorowych.

Organem odpowiedzialnym za formułowanie wymagań, wydawanie zezwoleń i przeprowadzanie kontroli dozorowych został Prezes Państwowej Agencji Atomistyki.

Niestety, opracowując Prawo atomowe, uchwalone w 1986 r. nie uniknięto pewnych błędów legislacyjnych polegających na nałożeniu na prezesa agencji zadań, których realizacja powodowała konflikt interesów (np. dotowanie instytucji nadzorowanych lub dalekich od funkcji dozorowych, koordynacja niektórych działań naukowych). Niemniej doświadczenia dozorowe zdobyte do czasu odstąpienia od programu jądrowego w Polsce, tzn. do 1993 r., w którym ostatecznie wstrzymano budowę pierwszej polskiej elektrowni jądrowej były przydatne w dalszych działaniach dozorowych dotyczących reaktorów badawczych, postępowania z od-

padami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym z tych reaktorów oraz zastosowania źródeł promieniowania jonizującego w medycynie, przemyśle i badaniach naukowych.

Nową ustawę - Prawo atomowe zredagowano i wydano w 2000 r. dostosowując ją, w procesie przedakcesyjnym, do dyrektyw Rady Europejskiej, a następnie już po przystąpieniu Polski do UE Prawo to nowelizowano wielokrotnie ze względu na konieczność implementacji kolejnych dyrektyw.

Ostatnia nowelizacja miała miejsce w 2011 r. Potrzeba zmian w Prawie atomowym wynikała m.in. z Uchwały Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2009 r. w sprawie działań podejmowanych w zakresie rozwoju energetyki jądrowej, z decyzji o ustanowieniu Pełnomocnika Rządu Polskiej Energetyki Jądrowej oraz inicjatyw w zakresie tworzenia nowych regulacji prawnych umożliwiających realizację PPEJ. Dodatkowym impulsem do nowelizacji Prawa atomowego była dyrektywa Rady 2009/71/EURATOM z dnia 25 czerwca 2009 r., ustanawiająca wspólnotowe ramy bezpieczeństwa jądrowego obiektów jądrowych.

Ostatecznie 13 maja 2011 r. Sejm przyjął znowelizowaną ustawę Prawo atomowe. Uchwalona została również tzw. ustawa inwestycyjna odnosząca się do energetyki jądrowej.

Obecnie system bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w Polsce obejmuje całość przedsięwzięć prawnych, organizacyjnych i technicznych zapewniających właściwy stan bezpieczeństwa jądrowego i radiacyjnego. Zagrożeniem bezpieczeństwa może być eksploatacja obiektów jądrowych zarówno w kraju, jak i za granicą oraz prowadzenie innej działalności z wykorzystaniem źródeł promieniowania jonizującego.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi, wszystkie zagadnienia związane z ochroną radiologiczną, czy monitoringiem radiacyjnym środowiska są rozpatrywane łącznie z kwestią bezpieczeństwa jądrowego, a także ochrony fizycznej i zabezpieczeń materiałów jądrowych.

Takie rozwiązanie gwarantuje, że istnieje jedno wspólne podejście do aspektów ochrony radiologicz-

nej, bezpieczeństwa jądrowego, zabezpieczenia materiałów jądrowych i źródeł promieniotwórczych oraz że funkcjonuje jednolity dozór jądrowy.

Organami dozoru jądrowego w Polsce są: Prezes PAA, Główny Inspektor Dozoru Jądrowego oraz inspektorzy dozoru jądrowego będący pracownikami PAA.

Prezes PAA wykonuje swoje zadania przy pomocy Państwowej Agencji Atomistyki, która działa pod jego bezpośrednim kierownictwem. Organizację wewnętrzną PAA określa statut nadany przez Ministra Środowiska. W 2011 r. nastąpiła reorganizacja PAA, mająca na celu lepsze przygotowanie jej do pełnienia roli urzędu dozoru jądrowego w kontekście planowanego wdrożenia Programu Polskiej Energetyki Jądrowej. Zarządzeniem Ministra Środowiska nr 69 z dnia 3 listopada 2011 r. został nadany Państwowej Agencji Atomistyki nowy statut, który zastąpił poprzedni statut nadany zarządzeniem Ministra Środowiska z dnia 15 lipca 2002 r. (M. P. z 2002 r. Nr 33, poz. 519 z późn. zm.). Szczegółowa struktura PAA została zmieniona zarządzeniem nr 4 Prezesa PAA z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Państwowej Agencji Atomistyki (Dz. Urz. PAA Nr 2, poz. 6).

Zmiany struktury organizacyjnej Agencji dokonano w celu przygotowania tego urzędu do wykonywania nowych zadań dozoru jądrowego związanych z wprowadzeniem w Polsce energii jądrowej.

PAA często gości na łamach naszego pisma. Niedawno o nowych zadaniach i wyzwaniach stojących przed agencją mówił w wywiadzie dla PTJ Prezes Państwowej Agencji Atomistyki Janusz Włodarski (PTJ nr2/2011).

O współpracy z PAA wspomina w wywiadzie dla PTJ minister Trojanowska. Tematyka dozorowa, a więc i sprawy dotyczące PAA będą zapewne obecne na naszych łamach także w przyszłości.

*Stanisław Latek,
Instytut Chemii i Techniki Jądrowej,
Warszawa*